

Le SPHINX

Muzikaal gedicht door George Fragerolle
Decors door Amédée Vignola

Eerste opvoering 21 januari 1896 in het Théâtre du Chat Noir, Parijs

Uitvoering op 18 februari 2016, ter gelegenheid van het 150-jarig
bestaan van Vereniging de Sphinx, in Sociëteit De Witte, Den Haag

Uitvoerenden:

Le Sphinx werd geschreven en gecomponeerd door Georges Fragerolle (1855-1920), voor opvoering als schimmenspel in het Théâtre du Chat Noir. Hij werkte hier als vaste pianist/componist, samen met Erik Satie. Bij de opvoering van Le Sphinx was het theater gevestigd aan de Rue Victor Masse 12 in Parijs.

Dit soort schimmenspel waren populair en Fragerolle heeft er dan ook diverse geschreven, met titels als Le Juif Errant, La Marche à l'Etoile, en l'Enfant Prodigue.

De 'tableaux' bestonden uit transparante panelen die van achter werden aangelicht en waarlangs contourfiguren heen en weer werden bewogen.

In het geval van Le Sphinx is de contour van deze sculptuur het vaste punt en achtergrond waartegen zich de wereldgeschiedenis ontvouwt.. Het *fin de siècle* kende een plotseling opkomende populariteit van de sfinx als onderwerp in beeldende kunst en literatuur, vanuit de raadselachtigheid van dit mythologische wezen, maar ook door de hang naar (mystieke) kennis waarvoor de sfinx model stond. De oprichting van Vereniging De Sphinx in 1866 kan dan ook in dit kader worden geplaatst.

Eerste Tableau: De moderne Sphinx

Oh verheven Sphinx, men zegt, dat, elke nacht, onder jouw ogen,
verloren in het oneindige van de woestijnen en het firmament,
wonderbaarlijke luchtspiegelingen langstrekken;

en dat in het Oosten, beurtelings stralend en beurtelings zwaar van
lugubere stormen, →

Tweede Tableau: De oude Sphinx – de Farao

→ de stralende stoet voorbij trekt van de oude goden. Welnu,
onvergankelijk symbool,

terwijl je je zware voeten optrekt die diep in het zand zijn
weggezakt, je zult stralen zoals in de oude dagen.

In het vlammend morgenrood, ten overstaan van de feestende
menigte ziet hij die jou heeft geschapen zijn volmaakte werk. En jij
rijst op uit de bewegende grond.

Lansen, banieren. De horizon is erdoor gekarteld. De Farao van het
onsterfelijke Egypte wijdt jou aan de opkomende zon.

Sinds die dag zijn ontelbare volkeren, oh fiere rots, in jouw
schaduw voorbijgegaan.

Derde Tableau : De Assyriërs

De zonen van Assur gekomen uit het noorden, ontsteken branden en
zaaien de dood.

1e Tableau: Le Sphinx moderne

O Grand Sphinx, chaque nuit, on dit que sous tes yeux, perdus dans
l'îfini des déserts et des cieux, passent de surprenants mirages;

Et que dans l' Orient tour à tour radieux et tour à tour chargé de
lugubres orages →

2e Tableau: Le pharaon

→ Marche le défilé brillant des anciens dieux. Alors, symbole
impérissable,

Soulevant tes pieds lourds enfoncés dans le sable, tu resplendis ainsi
qu'aux anciens jours.

Sous les feux du matin, devant la foule en fête celui qui t'a construit
voit son oeuvre parfaite, et tu surgis du sol mouvant.

De lances, d' étendards l'horizon se dentèle. Le Pharaon de l'Egypte
immortelle te dédie au soleil levant.

Depuis ce jour des nations sans nombre, O roc altier, ont passé dans
ton ombre.

3e Tableau: Les Assyriens

Les fils d'Assur, venus du nord, sèment l'incendie et la mort.

Geen begrijpt de woeste woorden, de klanken die uit hun monden komen.

In het zicht van deze woeste stroom vlucht een ieder.

De koningen zetten hun koers uit naar de mysterieuze landen waar de Blauwe Nijl zijn bronnen verbergt.

Vierde Tableau: De Exodus

Jehova lovend, naar het beloofde land. Een volk vertrekt, geleid door Mozes.

Het water van de stijle rots zal frisser stromen om beter de dorst te lessen die uitdroogt.

Uit de hemel, eindelijk, het manna, als een blank schuim zal zachter vallen om de honger te stillen.

Jehova lovend, naar het beloofde land. Een volk vertrekt, geleid door Mozes.

Vijfde Tableau: Sésostris

Verheug je Memphis! Even groot als Osiris, In het helderrode Oosten verschijnt Sésostris!

Zesde Tableau: De Perzen

Maar van jouw vijanden zie hier de meest eerlozen, oh Sphinx.

Cambises, koning van de gehate Perzen, verslinder van kinderen,

Nul ne comprend les mots farouches, Les mots qui tombent de leurs bouches.

Devant ce torrent furieux tout fuit.

Les rois portent leurs courses. Vers les pays mystérieux où le Nil Bleu cache ses sources.

4e Tableau: L'Exodus

En louant Jéhovah, vers la terre promise un peuple s'en va conduit par Moïse.

L'eau de l'âpre rocher s'écoulera plus fraîche, pour mieux étancher la soif qui dessèche.

Du ciel la manne enfin, comme une blanche mousse, pour calmer la faim, tombera plus douce.

En louant Jéhovah, vers la terre promise un peuple s'en va conduit par Moïse.

5e Tableau: Sésostris

Réjouis-toi, Memphis! Aussi grand qu'Osiris. Dans l'orient vermeil apparaît Sésostris.

6e Tableau: Les Perses

Mais de tes ennemis voici les plus infâmes, O Sphinx.

Cambyse, roi des Perses odieux. Egorgneur des enfants,

grijsaards en vrouwen zal jouw goden afzweren in de ontwijde tempels.

Zevende Tableau: De Grieken

Voor deze nieuwe overwinnaar, open breed de poorten. De oorlog is ten einde en de haat verstomd.

Een vriend uit het Noorden is gekomen. Dank zij al de Grieken die met Alexander zijn meegekomen

zullen de tempels, de paleizen weer uit hun as herrijzen.

Reusachtige steden zullen uit de naakte aarde te voorschijn komen.

Achtste Tableau: Cleopatra

[1^e couplet]

Ga maar, Ga maar, Cleopatra, verzot op plezier en de liefde, men zou zeggen dat het Venus zelf is,

op haar galei, die bij nacht haar hofhouding verzamelt.

[2^e couplet]

Koningin, terwijl gij feest viert, onder de maan met haar blanke stralen, vervliegt de tijd.

Rome, belust op verovering, en die u bespiedt, brengt zijn legioenen in stelling.

[3e couplet]

Maar tevergeefs rommelt het onweer. Niets ter wereld kan uw trots overwinnen.

des vieillards et des femmes, Aux temples profanés immolera tes dieux!

7e Tableau: Les Grecs

A ce vainqueur nouveau, larges, ouvrez les portes. La guerre est terminée et les haines sont mortes.

Un ami du Nord est venu. Grâce à la Grèce entière escortant. Alexandre,

Les temples, les palais renaîtront de leur cendre,

De géantes cités jailliront du sol nu.

8e Tableau: Cleopatra

[1e couplet]

Vogue, vogue, Cléopâtre, idolâtre des plaisirs et de l'amour. On dirait,

sur sa trirème, Vénus même, La nuit assemblant sa cour.

[2e couplet]

Reine, tandis que frivole L'heure vole, sous la lune aux blancs rayons,

Rome, avide de conquête, qui te guette, prépare ses légions.

[3e couplet]

Mais en vain l'orage gronde. Rien au monde ne peut vaincre ta fierté;

Gij weet het, uw beste wapens zijn uw tranen, uw glimlach en uw schoonheid.

Negende Tableau: De Romeinen

Evenzo Caesar, zodra hij u ziet, is uw slaaf. Antonius, laf, ontvlucht zijn verlaten kamp.

Maar helaas, U kunt U niet laten beminnen door Octavianus. Het is gedaan met Egypte en haar vrijheid.

Tiende Tableau: De Maagd

[1^e couplet]

De Joden, in een nieuwe exodus doorkruisen de woestijn. Herodes vervloekend, stijgt het klagend van de moeders op in de lucht.

Op het uur waarop de talloze sterren de plaats van de verstikkende zon hebben ingenomen,

Oh Sphinx, bedek onder jouw schaduw het lieve kind.

[2^e couplet]

Tevergeefs, doorsteken ingehuurde beulen, Koning van Jeruzalem, met hun bloeddorstige handen de pasgeborenen in Bethleem.

Degene die een donkere doek bedekt zal de zegevierende Jupiter onttronen.

Oh Sphinx, bedek onder jouw schaduw het heilige kind,

tu le sais, tes sûres armes sont tes larmes, ton sourire et ta beauté

9e Tableau: Les Romains

Aussi dès qu'il te voit, César est ton esclave. Antoine, lâchement, fuit son camp déserté.

Mais hélas! Tu ne peux te faire aimer d'Octave: C'en est fait de l'Égypte et de sa liberté.

10e Tableau: La Vierge

[1e couplet]

Les Juifs, en un nouvel exode, traversent les déserts; Des mères maudissant Hérode, La plainte monte dans les airs.

A l'heure où les astres sans nombre ont remplacé le soleil étouffant;

O Sphinx, abrite sous ton ombre le doux enfant.

[2e couplet]

En vain des bourreaux mercenaires, Roi de Jérusalem, frappent de leurs mains sanguinaires Les nouveaux-nés dans Bethléhem.

Celui que couvre un voile sombre détrônera Jupiter triomphant;

O Sphinx abrite sous ton ombre le doux enfant.

Elfde Tableau: De Arabieren

De horizon bedekt zich opnieuw met rook. Onheilspellende schijnselen kleuren de toppen rood.

De boeken, de paleizen, schatten van de Ptolemeën, gewijd erfgoed, zijn voor altijd vernietigd.

Twaalfde Tableau: De kruisvaarders

En het is tevergeefs dat gedurende heel hun heilige strijd de kruisvaarders

krachtige zwaardslagen zullen uitdelen om het kruis weer op te richten en De Halve Maan te verbrijzelen.

Van het verwoeste land - van de woestijn tot de delta verzadigd van hun bloed - blijft Mohammed meester.

Dertiende Tableau: De christen slaven

De eeuwen gaan voorbij, en men zal zien verschijnen, de christen slaven, gevangenen van de emirs.

En de meelijwekkende gevangenen aan de vreemde oever, zullen je tevergeefs smeken,

voorbijtrekkende zwaluw, vogel afkomstig uit de hemel dierbaar in hun herinneringen.

11e Tableau: Les Arabes

L`horizon de nouveau se voile de fumée, De sinistres lueurs rougissent les sommets.

Les livres, les palais, trésors des Ptolémée, Héritages sacrés, sont détruits pour jamais.

12e Tableau: Les Croisés

Et c`est en vain, qu`au long des saintes épopées, du désert au Delta fécondés de leur sang,

Les croisés donneront de rudes coups d`épées pour relever la croix et briser le croissant.

Du pays dévasté Mahomet reste maître!

13e Tableau: Les esclaves chrétiens

Les siècles passeront, et l`on verra paraître les esclaves chrétiens prisonniers des émirs.

Et les tristes captifs à la rive infidèle t`imploreront en vain,

passagère hirondelle, oiseau venu des cieux chers à leur souvenirs.

Veertiende Tableau: Napoleon

[Stem uit de verte:] Soldaten, vanaf de hoogte van deze piramiden kijken 40 eeuwen op u neer....

Vijftiende Tableau: Vandaag de dag

De hedendaagse mens, oh Sphinx, is minder fier in zijn gedragingen en dat is waarom de droom graag terug kijkt

om de avontuurlijke cavalcade te zien voorbijgaan, van de beroemde veroveraars, helden, jou waardig.

Zestiende Tableau: Het einde van de wereld

Een nog wreder lot wacht je. Aan de bleke hemel, zal de zon, waarvan jij het zinnebeeld was, langzaam uitdoven.

De wereld, vol ontzetting, zal zijn van licht ontdane schijf doelloos zien zweven.

De sneeuw die van de polen komt zal uw aangezicht bedekken, uw schouders.

En heel uw lijf, oh Reuze Sphinx. Maar u zult weer herrijzen, oh wonder, witte schim, laatste overblijfsel van wat mens gemaakt is, de mens gevallen in het niets!

14e Tableau: Napoléon

[VOIX LOINTAINE] Soldats, du haut de ces Pyramides 40 siècles vous contemplent .....

15e Tableau: Au jour d'hui

Les hommes d'aujourd'hui sont d'allure moins fière, O Sphinx, et c'est pourquoi le rêve volontiers se reporte en arrière

Pour voir passer la chevauchée aventurière des conquérants fameux, héros dignes de toi.

16e Tableau: La fin du monde

Un destin plus cruel t'attend. Dans le ciel blême, Le soleil dont tu fus le symbolique emblème, lentement s'éteindra.

Le monde épouvanté verra flotter sans but son disque sans clarté.

La neige descendant des pôles couvrira ton front, tes épaules

Et ton corps, ô Sphinx Géant. Mais tu surgiras, ô prodige, Fantôme blanc, dernier vestige de l'oeuvre des humains tombés dans le néant!